

hívást tevő emellett azt is megteheti, hogy a beérkezett ajánlatok ismeretében az eljárást sikertelennek nyilvánítja. Ebben az esetben a felhívásban ugyan nem köti ki külön a szerződéskötés megtagadásának a jogát, de mivel ekkor sem kerül sor nyertes kihirdetésére, végül a szerződés sem jön létre a felek között. Ennek azonban az a feltétele, hogy a felhívást tevő a felhívásban pontosan megjelölje az eljárás sikertelenségének a kritériumait.

Adott esetben akkor is sikertelennek lehet nyilvánítani az eljárást, ha legalább egy ajánlat érkezett. A felhívást tevő ebben az esetben is el tudja kerülni a szerződéskötési kötelezettséget az ajánlattevővel.

Végül árverés esetén is ki lehet természetesen kötni a felhívás visszavonásának a jogát.

Bodzási Balázs

A termékszavatosságról

A Ptk. új jogintézményként vezette be a magyar jogba a (nem nemzetközi előzmények nélküli) *termékszavatosságot*. E konstrukcióban a gyártó és a fogyasztó közvetlenül nincsenek kapcsolatban egymással: a fogyasztó termékhiba esetén a neki az ingó dolgot eladó vállalkozással kötött szerződése „alapján”, de a *szerződéses jogviszony keretei közül kilépve* egy harmadik személy, a *gyártó* irányában érvényesítheti jogosítványait.

A hazai törvényi szabályozás forrásvidékét vélhetően a *hibás termékekért való felelősségre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló 1985. július 25-i tanácsi irányelv* és a *fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól szóló 1999/44/EK parlamenti és tanácsi irányelv* körül kell keresnünk. Az első hivatkozott irányelv, s azzal összhangban a magyar termékfelelősségi szabályok kizárólag a *termék által okozott kárért* való felelősségről rendelkeznek. A második ugyan a fogyasztási cikk átadásának időpontjában meglévő minden hibáért [3. cikk (1) bek., 5. cikk (1) bek.] való helytállási kötelezettségről rendelkezik, ez azonban – feltéve, ha a hiba a fogyasztási cikk átadásától számított két éven belül jelentkezik – a hatályos szabályok szerint *kizárólag a fogyasztó felé értékesítő eladót terheli*. Bár az irányelv felülvizsgálatának összefüggésében korábban már felmerült a gyártói közvetlen felelősség [*direct producer liability*, (DPL), *unmittelbare Produzentenhaftung*] az európai jogba való bevezetésének lehetősége, erre vonatkozó döntés még nem született.

Ez bizonyos mértékig meglepő is, hisz az Európai Unió szerteágazó, állandóan mozgásban lévő fogyasztóvédelmi magánjogában ígéretes eszköznek gondolnánk valamely DPL-konstrukció a tagállami jogokkal való elfogadtatását. Az európai jogi beavatkozás mindeztáig – változatos jogpolitikai indokokkal és technikákkal, de minden esetben a „gyengébb, kiszolgáltatottabb fél védelmére hivatkozva” – vagy egy-egy, a fogyasztói tömegügyletek körében különösen kiemelkedő jelentőségű szerződéstípus (pl. utazási szerződések, ingatlanok időben megosztott használati joga, távollévők közötti szerződések) vagy a fogyasztóval kötött szerződéseket általában érintő (pl. a fogyasztói szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételek) irányából érkezett. Az

alkalmazott jogharmonizációs technika tipikusan az irányelvek szintjén történő jogegységesítés volt, mely egy általános, minimum-szabályozási szint elérésének követelményét állította a tagállamok elé, ám ugyanakkor legtöbbször azt is lehetővé tette, hogy a nemzeti jogok a fogyasztók javára a közös védelmi szintnél szigorúbb követelményeket állapíthassanak meg. Ugyancsak a tagállamokra bízta annak a jogi eszköznek megválasztását, mellyel jogharmonizációs kötelezettségüket teljesíteni kívánják.

Ennek következtében aztán a tagállami szabályozások között jelentős eltérések alakultak ki, melyek a kétezres évek végére – legalábbis az Európai Bizottság szerint – maguk is a határokon átnyúló kereskedelmi kapcsolatok egyik legfontosabb akadályává váltak. E felismerés a Bizottságot arra ösztönözte, hogy egyrészt (és immár) a maximum harmonizáció jegyében javaslatot tegyen a fogyasztóval kötött szerződéseket érintő „első generációs” szerződési irányelvek felülvizsgálatára (ennek jegyében került elfogadásra a távollévők közötti és üzleten kívüli szerződéseket szabályozó fogyasztói jogokról szóló 2011-es irányelv), másrészt indítványozza egy közös európai adásvételi jog megteremtését lehetővé tevő, opcionálisan választható szerződési modellről szóló rendelet elfogadását. Utóbbi már nem a nemzeti jogokban megjelent eltérő megoldásokat kívánja egységesíteni, hanem vagylagosan választható rendszer szabályainak kialakítása révén kívánja a fogyasztó számára az uniós jog változatos intézményei által lehető legmagasabb védelmi szintet biztosítani. Mindeközben – a hatáskörök megosztásának elvéből adódóan – a tagállamok természetesen továbbra is jelentős szabadsággal rendelkeznek ahhoz, hogy – nem sértve az európai jog előírásait – maguk is szabályozzák a fogyasztót védő magánjogi kérdéseket.

Nem volt tehát akadálya (igaz, közvetlen európai jogi hivatkozási alapja sem) annak, hogy a magyar jogalkotó az új Polgári Törvénykönyvben a fogyasztó számára (kizárólag ingó dolgokra nézve) termékhiba esetén speciális igényérvényesítési lehetőséget biztosítson. Mindenképp említést érdemel, hogy a szerződésszegésért való felelősség ilyen, a *privity of contract* elvének áttörésével való elfogadása a magyar judikatúrától korábban sem volt idegen. Mint a nemzetközi összehasonlító jogi rodalom a közép-kelet európai országok felelősségi, termékfelelősségi jogának fejlődését vizsgálva arra rámutat

(lásd *Magdalena Tulibacka: Product Liability Law in Transition – A Central European Perspective*, Ashgate Publishing Limited, Farnham, 2009, pp. 182–185.), azaz, hogy a gyártót (forgalmazót) az eladó teljesítési segédének tekintette, s irányában a szerződésszegésért való felelősség megállapítását lehetővé tette, már a rendszerváltás előtti magyar polgári jog is kimunkált egy sajátos felelősségi konstrukciót [az importőr felelősségét megállapító ún. „motorkerékpár”-eset (BH 1973.1. 19. sz.), a hibásan gyártott kazánok által okozott károkért a gyártó, a nagykereskedő, és a szállító egyetemleges felelősségét megállapító „kazán”-eset (BH 1974.4. 158. sz.)].

A magyar jogirodalom (lásd *Fézer Tamás: A kártérítési jog magyarázata*, Complex, Budapest, 2010) ezek az ügyeket (és a gyártó a hibás teljesítésért okozott kárért való felelősségét közvetve megállapító többi esetet) az alakuló magyar termékfelelősségi jog mérőöldköveiként tartja számon. A bírói gyakorlat azonban e kérdésben nem volt egységes: a gyártóval, forgalmazóval szembeni igények legtöbbször érvényesen fennálló jogviszony hiányára való hivatkozással elutasításra kerültek, s marasztalásra inkább kivételes jelleggel került sor. Ezek az ügyek – emeli ki a HVG-ORAC Kiadó a „régii” Ptk.-hoz készült, Petrik Ferenc által szerkesztett kommentárjának a termékfelelősségről írott fejezete – „abban az időben egyáltalán nem voltak jellemzők a bírói gyakorlatra. Ellenkezőleg, még 1983-ban is kimondta a Legfelsőbb Bíróság, hogy ’a felperes nem azt vonta perbe, akivel szemben érvényesíthetné jogait. A szerződéses kapcsolat ugyanis minden esetben megelőzi a szerződésen kívül okozott kártérítési felelősség szabályainak alkalmazását’ (LB P. törv. III. 20 297/1983. sz.)”.

A hatvanas-hetvenes évek a szerződésszegésért való felelősséget kiterjeszteni igyekvő törekvéseit részben a veszélyes üzemért való felelősséget alkalmazó, részben a termékfelelősség valódi tartalmához közelítő, deliktuális megoldások (ahol a kártérítési igényt már közvetlenül a hibás termék előállítása alapozta meg) váltották fel. Az EU jogával harmonizált, önálló termékfelelősségi törvény révén a magyar jogban is megjelent a hibás termék által okozott (következmény)károkért a hibás termék gyártóját terhelő, felróhatóságtól független, szigorú, objektív felelősség. A dolog hibája esetében a gyártóval szemben szerződéses kapcsolat hiányában közvetlen igényérvényesítés lehetőségét a gyakorlat továbbra is elismerte, de kiemelte, hogy a károsult számára az igényérvényesítésnek ezt az útja sem nem kötelező, sem nem elsődleges, és nem érinti a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályain alapuló, vagy külön jogszabályban meghatározott igényérvényesítési lehetőségeit (BDT 2005.1168.). A gyártót esetlegesen a bíróság a Ptk. 339. § alapján marasztalhatta a fogyasztót ért károk megtérítésében – felróhatóság hiányában azonban erre nem kerülhetett sor.

A közvetlen gyártói felelősségre alapozott s a felróhatóságtól független igényérvényesítés uniós szabályozásának lehetőségét 2007-ben a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól szóló irányelv végrehajtásának és eset-

leges továbbfejlesztésének összefüggésében az Európai Bizottság is megvizsgálta [lásd *A Bizottság Közleménye a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól szóló, 1999. május 25-i 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv végrehajtásáról, közte a gyártó közvetlen felelősségének bevezetésére vonatkozó elemzésről, COM(2007) 210 végleges, Brüsszel, 24.4.2007.]. A tagállamok felé kiküldött kérdőív segítségével a Bizottság felmérte, mely országokban vezették addig be a DPL különböző formáit, s arra is rákérdezett, hogy értékelnék az érintettek a DPL bevezetésének a fogyasztóvédelem szintjére és a piacra gyakorolt hatásait.*

A DPL bevezetése mellett és ellen egyaránt számos érv hangzott el, a piaci szereplők pedig alkalmazásának veszélyeire is felhívták a figyelmet. Hangsúlyozták, hogy – szemben a kellékszavatosságból, jótállásból eredő fogyasztói jogviták rendezésével – a gyártóknak nem állnak rendelkezésére a panaszok kezelésének rendszerei, hiányoznak a felelősségvállalás pénzügyi feltételei – ezek megteremtése pedig az érintett vállalkozásokra jelentős terhet róna. A DPL már alkalmazó országok tapasztalata viszont az volt, hogy annyira ritkán kerül sor a DPL gyakorlati alkalmazására, hogy annak bevezetése másutt sem jelentene valódi terhet a vállalkozások számára. Mindezekre tekintettel a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy bár az értékesítők közvetlen felelősségével kapcsolatos eltérő rendszerek megléte a belső piac szempontjából potenciálisan problémát okozhat, 2007-ben azonban nem talált kellő bizonyítékokat arra nézve, hogy a gyártók, forgalmazók közvetlen felelősségére vonatkozó uniós szabályok hiánya negatív hatással van-e a belső piacon a fogyasztói bizalomra.

A Bizottság ennek megfelelően a gyártó közvetlen felelősségének bevezetésére nem kívánt javaslatot tenni – nyitva hagyta azonban azt a lehetőséget, hogy később Zöld Könyvben foglalkozzon a problémával. A kérdés tehát a tagállami szabályozások hatáskörében maradt, melyek viszont a DPL alkalmazása tekintetében jelentős eltéréseket mutatnak. Bár a legtöbb tagállamban nem, de egyes országokban (pl. Belgium, Finnország, Lettország, Portugália, Spanyolország, Svédország, Szlovénia) már 2007-ben lehetőség volt hibás teljesítés esetén a közvetlenül a gyártó irányában való igényérvényesítésre (csakúgy, mint a nem EU-tagállam Norvégiában és Törökországban is) az alkalmazott jogi megoldások és a rendelkezésre álló jogorvoslatok vonatkozásában azonban e megoldások között is komoly különbségek mutatkoztak.

Finnországban a fogyasztóvédelmi törvény (5. fejezet 31. cikk) lehetővé teszi, hogy a fogyasztó – kizárólag ingó dolgok esetében – a hibás teljesítésből eredő igényeit az értékesítési lánc bármely szereplője felé érvényesítse. Hasonló a megoldása Svédország a fogyasztói adásvételről szóló törvényének (46. cikk) és részben a norvég jognak is: itt azonban a fogyasztói adásvételi szerződésekről szóló törvény mellett (35. cikk) a dolgok adásvételéről szóló törvény [84. cikk (1) bekezdés]

a közvetlenül a gyártóhoz fordulás lehetőségét a nem fogyasztói szerződések esetében is biztosítja. A spanyol fogyasztóvédelmi törvény 124. szakasza közvetlen (nem a szerződésszegéshez kapcsolódó) igényérvényesítési lehetőséget biztosít a gyártó, forgalmazó ellen: ez a jog azonban csak a gazdasági forgalomban üzletszerűen eljáró kereskedőtől vásárló vevőket illeti meg, s csak a kijavításra vagy kicserélésre korlátozódik. A portugál fogyasztói adásvételekről szóló törvény [6. cikk (1)–(3) bekezdés] is ezt a megoldást követi, a jogérvényesítés lehetőségét azonban nem csak a gyártó (forgalmazó), de annak képviselői (lerakat, kirendeltség, disztribúciós központ stb.) irányába is megnyitja. A felelősség szigorú, nem függ a felróhatóságtól vagy az előreláthatóságtól és csak nagyon szűk körben menthető ki. A lett fogyasztóvédelmi törvény 27. cikk (1) bekezdése szerint a vásárló választhat, hogy a hibás teljesítési igényét a szerződési lánc mely szereplője irányában kívánja közvetlenül érvényesíteni: lényeges, hogy ez jog őt nem csak dolgok adásvétele, de szolgáltatások igénybevétele esetén is megilleti, s valamennyi a szerződésszegéshez kapcsolódó jogorvoslatot (az árleszállítást, az elállást és a kártérítést is ide értve) igénybe veheti. A szlovén fogyasztóvédelmi törvény mellett a kötelmi törvénykönyv 481. szakasza is lehetőséget biztosít a gyártó, forgalmazó (és ezek szlovéniai képviselői, lerakatai, fiókjai) elleni fellépésre. E lehetőség azonban nem minden dolog, hanem csak elsősorban a – nevesített – tartós fogyasztási cikkek esetében áll fenn, melyek forgalmazását a szlovén törvény egyébként is speciális garanciavállaláshoz köti, s a garanciális szolgáltatások biztosítására is a gyártót, forgalmazót kötelezi [mindehhez részletesen lásd *Martin Ebers–Andre Jannsen–Olaf Meyer (eds): European Perspectives on Producers' Liability: Direct Producers' Liability and the Sellers' Right of Redress, Sellier European Law Publishers, München, 2009, pp. 3–73.*]

A Ptk. szabályozási modellje szorosan egyik fenti rezsimit sem követi, leginkább azonban a portugál és a spanyol megoldással rokonítható. A törvény indokolása a termékszavatosságot a termék hibája miatti, a gyártónak (az előállítónak és a forgalmazónak) a fogyasztó irányában való közvetlen, szavatossági természetű, kizárólag a hiba természetbeni orvoslására vonatkozó helytállásaként ragadja meg, mely azonban úgy időben, mint az érvényesíthető szavatossági jogok tekintetében meglehetősen korlátozott. Bár alapvetően deliktuális kötelelem, a Ptk. a szerződésszegés egyes különös esetei között, a hibás teljesítés körében, a kellékszavatosságot követően szabályozza. Jogirodalmi álláspont szerint ebben az esetben ugyanis a fogyasztó a vele szerződéses kapcsolatban lévő eladóval szembeni kellékszavatossági jog helyett a szerződések relatív szerkezetéből kilépve a szerződési láncolat „átvágásával” közvetlenül érvényesíthet igényt a gyártóval szemben, s így lehetőség nyílik számára a hiba gyorsabb, szakszerűbb reparációjára. Nem szerződés-független helyzet, mint például egy deliktuális kártérítési jogviszony, hanem „szerződésen átívelő alakzat”, mely – a gyártó által vállalt jótálláshoz hasonlóan – közvetlen szerződéses jogviszony nélkül, de nem attól független helytállást eredményez [*Vékás*

Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal, Complex, Budapest, 2013].

E megoldás legalábbis vitatható, de a Ptk. szerkesztési elveivel mindenképpen ellentétes: a termékszavatosság esetében a szerződésszegés általános szabályai (Ptk. 6:137–6:152. §§) egy magánjogi fikció („szerződésen átívelő alakzat”) bevonásával aligha lesznek alkalmazhatók. A helytállási kötelezettséget ugyanis nem a gyártó, forgalmazó szerződésszegő magatartása, hanem – csakúgy, mint a most a Ptk.-ba bekerült termékfelelősség esetében (Ptk. 6:550–6:559. §§) – egy jogilag értékelhető tény alapozza meg. Ez a termékfelelősség esetében a termékár (az ingó dolog által okozott halál, testi sérülés, egészségromlás vagy meghatározott értékhatárt elérő, a hibás termék által más dologban okozott vagyoni kár), a termékszavatosság esetében pedig a termékhiba.

A termék (a vállalkozás által fogyasztónak eladott ingó dolog) a Ptk. szerint *akkor minősül hibásnak*, ha nem felel meg a termék a gyártó által történt forgalomba hozatalakor hatályos minőségi követelményeknek, vagy nem rendelkezik a gyártó által adott leírásban szereplő tulajdonságokkal. Gyártó a termékszavatosságra vonatkozó értelmező rendelkezés szerint a termék előállítója és forgalmazója lehet. Termékhiba esetén a fogyasztó követelheti a gyártótól, hogy a termék hibáját javítsa ki, vagy – ha a kijavítás megfelelő határidőn belül, a fogyasztó érdekeinek sérelme nélkül nem lehetséges – a terméket cserélje ki [Ptk. 6:168. § (1) bekezdés].

A hibás teljesítés esetében a kötelezett helytállási kötelezettsége a *teljesítés időpontjában* meglévő tényhez igazodik [a szolgáltatás nem felel meg a szerződésben vagy jogszabályban megállapított minőségi követelménynek, Ptk. 6:157. § (1) bekezdés], s a fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés esetén vélelem szól amellett, hogy a teljesítést követő hat hónapon belül a fogyasztó által felismert hiba már a *teljesítés időpontjában* megvolt (Ptk. 6:158. §), a termékszavatosság esetén a hiba a *gyártó általi forgalomba hozatalhoz* kapcsolódik: a termék – igen szűk kimentési lehetőség mellett – akkor hibás, ha nem felel meg az ebben az időpontban hatályos követelményeknek vagy (ugyancsak a forgalomba hozatalkor) nem rendelkezik a gyártó által adott leírásban szereplő tulajdonságokkal. Ahogy a Ptk. indokolása kiemeli, a gyártó csak azokért a hibákért köteles helytállni, amelyek akkor keletkeztek, mikor a termék még az ellenőrzése alatt állt. A hiba minden esetben csak az adott termék konkrét tulajdonságait érintő minőséghiba lehet. A hibát (s azt, hogy az már a gyártó általi forgalomba hozatalkor megvolt) a fogyasztónak kell bizonyítania.

A termékhiba összefüggésében a törvény nem határozza meg, milyen hatályos követelményeknek kell a terméknek megfelelnie. Tárgyan értelmezve ezek elvileg az adott termékre irányadó jogszabályi előírások, szabványok, szakmai standardok, vagy az egyes minőségi osztályokkal szemben támasztott minőségi követelmények egyaránt lehetnek, szűkebb értelemben véve azonban nyilvánvalóan csak azok, melyek figyelembevétele a vállalkozás számára kötelező.

Ez a korábbi bírói gyakorlat szerint a termék *törvényes* (jogsabály vagy szabvány által megállapított) tulajdonságait jelentette (EBH 2002.629., BDT 2004.1072.). A nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény 6. § (1)–(2) bekezdése értelmében szabvány kötelező alkalmazására azonban 2006 óta csak abban az esetben kerülhet sor, ha azt jogszabályba foglalták. A nem kötelező szabványban előírt követelmények a hibás teljesítés megítélése során abból a szempontból jelentősek, hogy az adott termék alkalmas-e a rendeltetés-szerű használatra – jogirodalmi álláspont (*Juhász László*) szerint a szabványnak való megfelelés tehát inkább a *szereződés* és nem a törvényes kellékek közé sorolható, azok diszpozitív jogszabályként válnak a szerződés tartalmává (lásd Tolna Megyei Bíróság Pf. 20.858/2009., Baranya Megyei Bíróság a 2. Pf. 20.194/2010.).

Ilyen szerződéssről azonban a termékszavatosság esetében értelemszerűen nem beszélhetünk. Az alkalmaság mércéje sem a rendeltetészerűség, hanem a törvényes tulajdonságok megléte vagy hiánya. Ez érvényes arra az esetre is, mikor a termék nem rendelkezik a gyártó által adott leírásban szereplő tulajdonságokkal. A dolog akkor is lehet termékhibás, ha egyébként kifogástalanul működik, s még a törvényes előírásoknak is megfelel, ám e tulajdonságokról a fogyasztót nem a valóságnak megfelelően tájékoztatták.

A gyártó helytállási kötelezettsége mindazonáltal *több, lényeges szempontból korlátozott*. Az első az *időbeliség*: a gyártót a termékszavatosság az adott termék általa történő forgalomba hozatalától számított két évig terheli, s e határidő eltelte jogvesztéssel jár. A fogyasztó a hiba felfedezése után késedelem nélkül köteles a hibát a gyártóval közölni: a hiba felfedezésétől számított két hónapon belül közölt hibát azonban késedelem nélkül közölni kell tekinteni. A közlés késedelméből eredő esetleges kárért a fogyasztó felelős (Ptk. 6:169. §). A termékszavatossági jogokat – e kétéves jogvesztő határidő keretei között – a termék tulajdonjogának átruházása esetén az új tulajdonos (egy másik fogyasztó) törvényi engedményesként érvényesítheti a gyártóval szemben (Ptk. 6:170. §).

A második korlátot az *igénybe vehető jogorvoslatok a kijavításra* és – meghatározott feltételek fennállása esetén – *kicserélésre szorítása* jelenti. Ez a fogyasztót a kellékszavatosság alapján megillető jogoknál [Ptk. 6:159. § (2) bekezdés] – indokoltan – lényegesen szűkebb lehetőséget jelent: kizárja azokat az eseteket, melyek csak a szigorúan a vele szerződéses kapcsolatban álló (s a tőle a szolgáltatás ellenértékét átvett) vállalkozás felé érvényesíthetők (áruszállítás, a hiba kijavításának vagy kijavíttatásának a kötelezett költségére való elvégzése, illetőleg az elállás).

A termékszavatosság és a kellékszavatosság – mondja a Ptk. indokolása – egymás mellett létező polgári jogi igények, s ugyanazon hiba miatt természetesen mindkettőt nem lehet érvényesíteni. Így lényegében a fogyasztó választására van bízva, hogy kivel szemben, milyen jogcímen kíván fellépni. A gyártóval szembeni eredményes igényérvényesítés esetén (pl. az importőr a hibás terméket kicseréli) az érvényesített hiba tekin-

tetében (értelemszerűen) a fogyasztó felé a terméket értékesítő vállalkozással szembeni párhuzamos igény megszűnik, ugyanakkor csere esetén a kicserélt termékre, kijavítás esetén a termék kijavítással érintett részére vonatkozó kellékszavatossági kötelezettség már a gyártót terheli [Ptk. 6:168. § (4) bekezdés]. Annak azonban nincs akadálya, hogy ha a gyártóval szembeni igényérvényesítés sikertelen marad, a fogyasztó szerződő partnerével szemben igényét a kellékszavatosság alapján próbálja meg érvényesíteni.

A *harmadik* korlát az – igen szűk értelemben vett – *mentesülés* lehetősége. A gyártó kizárólag akkor mentesül a termékszavatossági kötelezettség alól, ha bizonyítja, hogy a terméket nem üzleti tevékenysége vagy önálló foglalkozása körében gyártotta vagy forgalmazta, a termék forgalomba hozatalának időpontjában a hiba a tudomány és a technika állása szerint nem volt felismerhető vagy a termék hibáját jogszabály vagy kötelező hatósági előírás alkalmazása okozta [Ptk. 6:168. § (2)–(3) bekezdés]. Azt, hogy mi minősül a gyártó üzleti tevékenysége vagy önálló foglalkozása körében gyártott, forgalmazott terméknek, a gyakorlat igen széles értelemben ragadhatja majd meg – egy lényeges szűkítő tényező azonban itt is érvényesül. Termék – a termékszavatosság alapkonstrukciójából adódóan – csak a vállalkozás által a fogyasztónak *eladott* ingó dolog lehet [Ptk. 6:168. § (1) bekezdés], s bár a promóciós ajándékok, ingyenes áruminták stb. kétségtelenül az előállító, forgalmazó üzleti tevékenysége körébe esnek, s még közvetett módon gazdasági haszonszerzését is szolgálhatják, az azokat ingyenesen megszerző fogyasztó termékszavatossági igényvel nem élhet.

A termékfelelősségi igény fogyasztói érvényesítésének előfeltétele, hogy a fogyasztó egyáltalán tudjon az igényérvényesítés őt megillető, új lehetőségéről. Ezt a fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló, 2014. június 14-én hatályba lépett 45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet biztosítja, mely más szavatosságból és jótállásból eredő fogyasztói jogok mellett úgy az üzlethelyiségen kívül és a távollévők közötti, mint az ezektől eltérő, a fogyasztóval kötött szerződések esetében a szerződéskötést megelőző kötelező tájékoztatás körében a vállalkozás a termékszavatosságra vonatkozó jogszabályi kötelezettség fennállásáról való tájékoztatásról is rendelkezik [Korm. rendelet, 11. § (1) bekezdés m) pont, 9. § (1) bek. e) pont]. E tájékoztatás nyújtása a Ptk. szerinti vállalkozás [Ptk. 8:1. § (1) bekezdés 4. pont], azaz a szakmája, önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körében eljáró személy kötelezettsége, aki azonban a Korm. rendelet 1. § (1) bekezdése értelmében csak a fogyasztóval a szerződést kötő vállalkozás lehet. A Korm. rendelet 3. melléklete szerinti mintatájékoztató a termékszavatosság a fogyasztói jogérvényesítés szempontjából lényeges kérdéseit fogja át [a termékszavatosság jogi lényege, a fogyasztót megillető szavatossági jogok terjedelme, a jogérvényesítés határidőhöz kötöttsége, kihez fordulhat a fogyasztó a jogérvényesítési igényvel, a gyártó (forgalmazó) milyen feltételek fennállása esetén mentesül stb.], a kötelezett konkrét megjelölését azonban nem kell tartalmaznia.

A jogérvényesítés konkrét módját a fogyasztó és a vállalkozás közti szerződés keretében eladott dolgokra vonatkozó szavatossági igények intézésének eljárási szabályairól szóló 19/2014. (IV. 29.) NGM rendelet állapította meg, melynek szabályait a május 14. után kötött szerződésekre már alkalmazni kellett. Az NGM rendelet a fogyasztó részére ingó dolgot értékesítő vállalkozásra és a dolog hibája miatt a Polgári Törvénykönyv szerinti kellékszavatossági vagy termékszavatossági igényt vagy jogszabály alapján őt megillető jótállási igényt érvényesítő fogyasztóra terjed ki, a rendelet vállalkozásra vonatkozó szabályait azonban a Polgári Törvénykönyv szerinti termékszavatossági igény esetén a dolog gyártójára is alkalmazni kell [NGM rendelet, 1. § (1) bek.].

A vállalkozás és a gyártó a fogyasztó nála bejelentett szavatossági vagy jótállási igényéről a rendeletben kötelezően meghatározott tartalmú jegyzőkönyvet köteles felvenni, melynek másolatát haladéktalanul és igazolható módon a fogyasztó rendelkezésére kell bocsátania, saját példányát pedig három évig meg kell őriznie, s az ellenőrző hatóság kérésére be kell mutatnia. A fogyasztónak a jegyzőkönyv számára nyilatkoznia kell a szavatossági vagy jótállási igénye alapján az általa érvényesíteni kívánt jogról: termékszavatosság esetében, mint láttuk, ez csak a kijavítás és kicserélés lehet. Ha a vállalkozás az igény teljesíthetőségéről haladéktalanul nem tud nyilatkozni, úgy álláspontjáról, az igény elutasítása esetén az elutasítás indokáról és a békéltető testülethez fordulás lehetőségéről öt munkanapon belül, igazolható módon köteles értesíteni a fogyasztót [NGM rendelet, 4. § (1)–(7) bekezdés]. Ha az igényt a vállalkozás vagy a gyártó/forgalmazó befogadja (átvételi elismervény ellenében a dolgot átveszi), s azt alaposnak ismeri el, a kijavítást vagy kicserélést legfeljebb tizenöt napon belül el kell végeznie [NGM rendelet, 5–6. § bekezdés].

Ez lényegében azt jelenteni, hogy a gyártónak (is) elérhetővé kell tennie a fogyasztói jogok érvényesítését

lehetővé tevő eszközöket, meg kell felelniük a panaszok intézésével kapcsolatos ügyintézési, dokumentációs követelményeknek, s biztosítaniuk kell a termék kijavításához szükséges feltételeket is. Erre pedig a fogyasztóval mindeztidáig közvetlen kapcsolatba nem került gyártók, importőrök egyszerűen nincsenek felkészülve, s őket a kijavítást biztosító szervizhálózat fenntartására jogszabály sem kötelezi. Nem lényegtelen, hogy az NGM rendelet sem a vállalkozás, sem a termékszavatosság alapján helytállásra kötelezett gyártó/forgalmazó vonatkozásában nem rendelkezik az igény jogi értelemben vett megalapozottságának, a hiba kivizsgálásának mikéntjéről, a fogyasztó bizonyítási kötelezettségének elmulasztásából adódó következményekről. A Korm. rendelet szerinti mintatájékoztató a jogi ügyekben vélhetően nem kellő ismeretekkel rendelkező fogyasztót ugyan figyelmezteti, hogy termékhiba alapján igényérvényesítésre csak akkor kerülhet sor, ha a termék nem felel meg a forgalomba hozatalkor hatályos minőségi követelményeknek, vagy nem rendelkezik a gyártó által adott leírásban szereplő tulajdonságokkal, ezek bizonyítása azonban a laikus fogyasztó számára semmiképp sem lesz egyszerű dolog. Mindez jó eséllyel olyan gyakorlat kialakulását vetíti előre, ahol az igény – bizonyítottság hiányában – szinte automatikusan kerül elutasításra, s egyben a békéltető testület elé.

A termékszavatosság a Ptk.-ban való megjelenését a hazai fogyasztóvédelmi szervezetek örömmel üdvözölték, a gyártók, importőrök képviselői pedig mindeztidáig még nem nagyon nyilatkoztak. Bevezetését sem különös gazdasági érdek, sem jogharmonizációs kényszer nem indokolta, s bár a közvetlenül a gyártóhoz fordulás lehetősége ugyan elvileg csakugyan járhat előnyökkel, a jogérvényesítés vázolt nehézségei és bizonytalanságai miatt a hazai fogyasztóvédelem eszköztárába való gyors beépülésére aligha számíthatunk.

Verebics János

Fő- és mellékkötelezetti érdekviszonyok a képviselet tükrében

I.

A gyakorlatban időről időre felmerül a képviselet kapcsán, és elsősorban a főkötelezett/adós mellékkötelezett/kezes ugyanazon személy által történő képviselete viszonylatában egy kérdéses pont. Ellentétesen érdekelt-e az adós és a kezes a főkötelezett teljesítésében vagy sem, illetve jó erkölcsbe ütközik – e az említett képviseleti konstrukció vagy sem? Az alábbiakban írottak értelemszerűen vonatkoznak általában a fő és mellékkötelezetti érdekviszonyokra, azonban a hivatkozott példákra tekintettel a fő és mellékkötelezett megjelölés helyett gyakran az „adós – kezes” megjelöléseket használom.

Nyilvánvaló, hogy a főkötelezett/adós és a mellékkötelezett/kezes két külön szerződés azonos, kötelezetti oldalon álló alanyai, a szerződéseket nem egymással, hanem párhuzamosan a jogosulttal kötik. Az egyes fő és mellékkötelezettek alapító szerződéseken belül tehát nincs értelme a kérdés vizsgálatának. Az adós és a kezes egymással közvetlen jogviszonyba legfeljebb a kezesi teljesítéssel kerülnek, *a kezes a teljesítéssel törvényi engedménnyé válik* [régi Ptk. 276. § (1), új Ptk. (2013. évi V. tv.) 6:57. § (2)–(3) bekezdés]. Ez a jogviszony a fő- és mellékkötelezettek megkötésekor még nem létezik és az esetek döntő részében utóbb sem jön létre, *ráadásul itt a törvényi rendelkezés folytán a képviseleti kérdések sem merülnek fel*. A főkötelezettel létrehozó és